

FRANCISZKA WILCZKOWIAKOWA (1880-1963)

Urodziła się 4 października 1880 roku w Bielewie w powiecie kościańskim w rodzinie niepiśmiennego robotnika rolnego Stanisława Dembskiego i jego żony Agnieszki z Mańkowskich. W 1902 roku w Lubiniu poślubiła Michała Wilczkowiaka. Tam też urodził się ich syn Antoni. Od początku XX wieku mieszkali w Wanne koło Tybingi, gdzie prowadziła księgarnię z polskimi książkami i zajmowała się edukacją polskiej diaspory w Niemczech.

W 1916 roku była już wyróżniającą się działaczką polonijną – wchodziła w skład sześcioposobowego zarządu Komitetu Wykonawczego powołanego przez zarządy kilkunastu polskich organizacji w Niemczech działających na zachód od Łaby. W 1917 roku została członkinią komitetu jubileuszowego na czele z arcybiskupem Edmundem Dalborem, powołanego z okazji 100. rocznicy śmierci Tadeusza Kościuszki. Od 1918 roku była wzmiankowana w prasie jako prezes Związku Towarzystw Polek. Przemawiała na zjazdach w Bochum i Herne. Poruszała kwestie trudnej sytuacji bytowej pracujących kobiet i matek opiekujących się dziećmi. Zbierała oklaski, a jej pozycja jako wiodącej działaczki emigracyjnej była niekwestionowana.

W okresie działalności wśród wychodźstwa organizowała wyjazdy wakacyjne dla dzieci z Westfalii do Polski, by nie straciły kontaktu z ojczyzną kulturą i językiem, prowadziła również akcje pomocowe dla głodnych i bezdomnych Polaków w zaborze pruskim. Potwierdzeniem jej statusu był wybór do składu Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu, a także jako delegatki z obczyzny „Nadrenia-Westfalia” na Polski Sejm Dzielnicowy. W wyborach uzupełniających do Sejmu Ustawodawczego (1919-1922) została wybrana na posła jako jedna z pierwszych ośmiu kobiet w historii polskiego parlamentaryzmu. W czasie wyborów mieszkała w Piaskach koło Gostynia. Politycznie reprezentowała Narodową Partię Robotniczą. W Sejmie pracowała w komisjach: konstytucyjnej i opieki społecznej.

W kwietniu 1920 roku podczas wiecu przedwyborczego w Toruniu skrytykowała jednego z księży. Za ten incydent prokuratura wniosła akt oskarżenia przeciw Wilczkowiakowej. Klub NPR zwrócił się do Sejmu o zawieszenie postępowania karnego aż do wygaśnięcia mandatu. W archiwum sejmowym zachował się stenogram jej przemówienia z lipca 1920 roku. Stawała wówczas w obronie ubogich i krytykowała urzędników.

W lutym 1921 roku przemawiała na wiecu w Tarnowie, gdzie bezskutecznie próbowała założyć nową partię robotniczo-chłopską. Po zakończeniu pracy parlamentarnej zaangażowała się w działalność prasową. W latach 1927-1939 należała do redakcji „Głosu Kobiety”, a od 1935 roku była redaktorem prowadzącym. Pismo wydawał Związek Kobietych Towarzystw Kulturalno-Oświato-

wych, którego Wilczkowiakowa została prezesem. Redakcja mieściła się na ulicy Półwiejskiej w Poznaniu, w mieszkaniu Wilczkowiaków. Była również członkiem redakcji „Przyjaciela Wychodźcy”, wydawanego w Szamotułach i adresowanego do emigrantów wracających do Ojczyzny. W 1927 roku weszła w skład Rady Opiekuńczej Narodowego Uniwersytetu Robotniczego w Poznaniu, którego zadaniem było wychowywanie robotników w duchu narodowym i państwowym.

II wojnę światową spędziła w Antoninku pod Poznaniem w domu, który wybudowali z mężem w latach dwudziestych XX wieku. Nie wróciła już do działalności publicznej, poświęcając się domowi. W działalności społecznej, politycznej i prasowej zajmowała się głównie zagadnieniami kobiet i rodziny z silnym ukierunkowaniem na tradycję narodową i katolicką, a także troską o sprawy bytowe. Była osobą religijną i spokojną.

Zmarła 8 marca 1963 roku w Poznaniu.

Archiwum Biblioteki Sejmowej, *Sprawozdanie stenograficzne ze 161 posiedzenia Sejmu Ustawodawczego z 9 lipca 1920 roku*; Archiwum Biblioteki Sejmowej, *Wniosek nagły posłów klubu NPR nr 2308*; Demel Czesław, Krawulski Jerzy, Rzepa Krzysztof, *Działalność Narodowego Stronnictwa Robotników i Narodowej Partii Robotniczej w Wielkopolsce w latach 1917- 1937*, Warszawa 1980; Wiechnik Olga, *Poselki. Osiem pierwszych kobiet*, Poznań 2019; Pawlak Przemysław, *Franciszka Wilczkowiakowa (1880-1963) – poseł na Sejm Ustawodawczy, działaczka wychodźstwa polskiego w Niemczech, księgarka, redaktorka*, „Rocznik Gostyński” 2021, nr 8; „Gazeta Międzychodzka” (1927); „Gazeta Toruńska” (1916); „Głos Kobiety” (1927-1939); „Głos Polski” (1921); „Katolik” (1918); „Kronika Wielkopolski” 2008, nr 1; „Orędownik Ostrowski i Odolanowski” (1932); „Orędownik Wrzesiński” (1927); „Postęp” (1917, 1918); „Przegląd Zachodni” (1988).